

ПРИКЛАДКА ЯК АКТУАЛІЗАТОР ГІПЕРЕКСПЛІЦИТНОСТІ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Статтю присвячено аналізу прикладки – компонента гіперексплікаційної моделі, що виступає актуалізатором гіперекспліцитності в сучасному американському газетному дискурсі. Уточнено поняття прикладки, надано системний опис її формально-структурних моделей.

Ключові слова: гіперексплікаційна модель, компонент, прикладка, формально-структурна модель, сучасний американський газетний дискурс.

До а к т у а л ь н и х проблем сучасної лінгвістики належить вивчення гіперекспліцитності як репрезентанту однієї з базових тенденцій мови й мовлення – надлишковості у системі мова – мислення – суспільство. Опозиція мовна надлишковість :: мовна економія дає підстави стверджувати про експлікаційну та імплікаційну специфіку мовлення [4, с. 198-199].

О б ’ є к т о м дослідження є формально й змістово надмірні мовні одиниці, реалізовані в англomовних газетних статтях для повідомлення основної та додаткової експліцитно вираженої інформації. М а т е р і а л о м дослідження слугували англomовні газетні статті аналітичного характеру, представлені в електронному форматі на офіційних сайтах загальнонаціональних американських видань в період з 2007 по 2010 р.

М е т о ю статті є аналіз особливостей функціонування прикладки як додаткового компоненту гіперексплікаційної моделі – носія надлишкової інформації.

Дослідження прикладки як синтаксичного явища викликає певні труднощі, пов’язані з відсутністю єдиного всеохоплюючого визначення поняття.

Традиційно в граматиках української та російської мов прикладка розглядається як особливий вид означення, вираженого іменником, яке або узгоджується з означуваним словом у відмінку, або стоїть при означуваному слові у називному відмінку. Водночас "Краткая грамматика русского языка" визначає прикладку як тип зв’язку іменника з іменником [1, с. 400]. Деякі вчені розглядають прикладку як другорядний член речення, що містить в собі друге найменування предмету [3, с. 451].

В англomовній традиції аппозиція (лат. *appositio* – *ad* ("поряд") та *positio* ("розташування")) визначається як граматична конструкція, що складається з двох елементів (переважно іменникових словосполучень), розташованих поряд один з одним. Один з елементів слугує задля визначення іншого (таким чином, ці два елементи знаходяться у відношенні аппозиції).

Наведене визначення корелює із структурою досліджуваних нами *гіперексплікаційних моделей*, які утворюються двома компонентами – *основним* (носієм необхідної інформації) і *додатковим* (носієм надлишкової інформації).

Аппозиція є фігурою мовлення так званого "схематичного типу", оскільки вона є типовою для підрядних речень, в яких опущене дієслово (переважно дієслово буття) з метою утворення коротших описових словосполучень. Це, в свою чергу, зумовлює їх функціонування як гіпербатону (або фігур інвертованого порядку слів), оскільки вони можуть порушити структуру речення [8, с. 1300-1320].

Розрізняють рестриктивну й нерестриктивну аппозицію.

У випадку нерестриктивної аппозиції другий елемент визначає перший без жодної зміни його обсягу. Нерестриктивна аппозиція не є мінімально необхідною з інформаційної точки зору (отже, є надлишковою) для значення речення в цілому. У випадку рестриктивної аппозиції другий елемент суттєво обмежує або уточнює перший елемент. Наприклад, у словосполученні *my friend Alice* ім'я *Alice* конкретизує, яку саме подругу має на увазі автор, тому ця аппозиція є рестриктивною. У той же час у прикладі *my wife, a nurse by training, ...* вставний елемент *a nurse by training* не звужує предмет, а надає додаткову інформацію про перший елемент, *my wife*.

Не всі рестриктивні модифікації є аппозиціями. Наприклад, *Alice* у словосполученні *Bill's friend Alice* є аппозитивним іменником; *Alice* у фразі *Bill's friend, whose name is Alice, ...* виступає не аппозицією, а іменною частиною присудку у рестриктивному підрядному відносному реченні. Головна відмінність між двома наведеними прикладами полягає в тому, що у другому випадку експліцитно виражене те, що у випадку аппозиції опускається: подругу, про яку йде мова, звуть *Alice*. Якщо значення фрази є зрозумілим з контексту, можна вжити *Bill's friend, Alice (Bill was here with his friend. [other remarks] Bill's friend, Alice...)* [8, с. 1300-1320].

В окремих випадках, якщо прикладка є власною назвою, можливе її приєднання до означуваного іменника за допомогою слів, що вказують на характер власної назви (*by name/by the name of, named/surnamed/nicknamed, agent nickname, under the code name, alias/alias dictus, aka*): *Tom by name; by the name of Mary; a person by the name of Smith; a tenant, John Jones by name; George surnamed the Boaster; the boy nicknamed Shorty; Harold Philby, agent nickname "Kim"; Johnson alias Smith; John Smith alias the Baby; John Smith aka George Brown, etc.*

Достатньо дискусійним серед лінгвістів є питання про один з різновидів аппозиції, так званий *false title* – аппозитивне словосполучення, що передує іменнику – власній назві, та є назвою посади/звання, оскільки вживається без артикля. Наприклад: *United States Deputy Marshal Jim Hall said Tuesday that fatally wounded Lawrence County Sheriff Gene Matthews told*

him that fugitive tax protester Gordon W. Kahl was dead before other law enforcement officials started shooting. Подібні словосполучення зазвичай нерестриктивні, як у наведеному прикладі.

Зазначають, що *pseudo-titles* відрізняються від назв власне посад/звань тим, що мають більш описовий характер (однак виокремлює й так звані проміжні явища, наприклад: former Vice President Dan Quayle) [7, с. 147-166].

В американських словниках та посібниках з граматики подібні конструкції розглядаються як типові виключно для мови газет, особливо американських ("*highly unlikely outside journalism*" [6, с. 429]; "*journalese*" [9, с. 188-189]).

Деякі лінгвісти зазначають, що практика використання подібних конструкцій була започаткована американським щотижневиком *Time*. Словник Merriam-Webster наводить приклад одного з перших використань false title у журналі *Time*: *Ruskin's famed friend, Painter Sir John Millais* (подібні ідентифікатори раніше навіть друкувалися з великої літери, тепер загальноприйнятим є їх написання з маленької літери).

Ще одним різновидом аппозиції є так званий *appositive oblique* – прийменникове словосполучення з прийменником *of*, що виражає відношення приналежності (possession): *the month of December, the sin of pride, the City of New York*.

В синтаксисі прикладка описується як факт номінаційно-синтаксичного семіозису. В газетному тексті прикладка виконує різноманітні функції, пов'язані з уточненням інформації, з його метаоцінкою та експресивною характеристикою.

Своєрідність прикладок полягає в тому, що за їх допомогою виражаються відношення тотожності. Це виявляється в тому, що означуване слово та прикладка дають різні позначення одного предмету, оскільки ознаку предмету прикладки виражають шляхом додаткового (повторного) найменування того ж предмету.

Оскільки у випадку з використанням прикладки ми маємо справу з одним денотатом та двома назвами до нього, в деяких аппозитивних парах, що складаються з однотипних іменників, підрядні зв'язки досить часто стерті, затушовані. Тому особливо складно визначити, який компонент є базовим, а який – прикладкою до нього; обидва іменники у сполученнях з прикладкою часто сприймаються як відносно рівноправні. Ця особливість породжує тенденцію до злиття означуваного слова та прикладки у єдиний член речення, а іноді навіть в єдине слово (часто повне найменування предмету передбачає одночасне використання загальної та власної назви, наприклад: *King Herod, Crillon Peninsula* та ін.) [2, с. 146].

Особливу групу складають прикладки, що знаходяться у гіперо-гіпонімічних відносинах, коли позначаються рід і вид денотату. Родова співвіднесеність мислиться як більш загальна характеристика, а видова – як конкретизуюча, однак саме видова є більш інформативною для

конкретного акту комунікації. Але у всіх випадках визначальною ознакою залишається співвіднесеність обох найменувань з одним денотатом.

Прикладку вважають динамічним двоплановим явищем, твердячи, що лексичні та синтаксичні ознаки прикладки знаходяться у динамічній рівновазі. З одного боку, говорячи про прикладку, ми маємо справу із вторинною номінацією, коли в процесі комунікації виникає необхідність дати друге найменування вже названому денотату. Ця необхідність може бути викликана різними причинами: словниковою недостатністю, бажанням автора уточнити, конкретизувати предмет мовлення, дати додаткову інформацію про предмет, виразити ставлення, враження, оцінити [2, с. 147].

В процесі комунікації склад бінома "базовий компонент – атрибутивний компонент (прикладка)" може розпадатися й обидва найменування можуть використовуватися як синоніми з метою уникнення повторів. Наприклад: *To undo the damage they felt Secretary of State James Baker had caused, they drafted a letter that President Bush sent to Mr. Kohl later that day... A foreign leader can see daylight between a president and his secretary of state from the other side of the world, and Mr. Kohl did not have to look that far. He just had to read the differing phrasings used by Mr. Bush and Mr. Baker to notice it. So whose language did Mr. Kohl echo in his own talks with Mr. Gorbachev the next day, Feb. 10 — the president's or the secretary's?* (The New York Times, November 29, 2009)

Найбільш тісний зв'язок у біномі "базовий компонент – атрибутивний компонент" спостерігається тоді, коли обидва компоненти (найменування) виражені іменниками без залежних слів. У цьому випадку можна говорити про тяжіння атрибуту до денотату, тобто про номінаційний характер атрибуту.

Серед гіперексплікаційних синтаксичних структур, до складу яких входить прикладка, типовими для американських газетних текстів є наступні:

- невідокремлена однослівна аппозиція у препозиції до власної назви, наприклад:

In the wake of 9/11, American statecraft emphasized the first approach: President George W. Bush embarked on a "global war" to eliminate violent jihadism. President Obama now seems intent on pursuing the second approach: Through military escalation in Afghanistan, he seeks to "finish the job" that Bush began there, then all but abandoned. (The Los Angeles Times, Dec. 3, 2009)

- відокремлена однослівна аппозиція у препозиції до власної назви, наприклад:

Then, earlier this year, the Interior Ministry ordered 200 police officers from every northern province to help secure the capital, Kabul, which was suffering increasingly serious attacks from insurgents. (The New York Times, Nov. 26, 2009)

- невідокремлена аппозиція, що складається з двох або більше слів, у препозиції до власної назви, наприклад:

BRATISLAVA Slovakia—Georgia’s foreign minister called for security guarantees on Thursday about the possible sale of French warship Mistral to Russia. (The Epoch Times, Nov. 27, 2009)

NATO Secretary-General Anders Fogh Rasmussen suggested that 20 years after the Soviet Union’s defeat there, Moscow now might hold the key to victory. (The Washington Times, Oct. 9, 2009)

The Russians accepted the request, and the two sides arranged for a single test flight on Oct. 8, just before Secretary of State Hillary Rodham Clinton visited Moscow. (The New York Times, Nov. 13, 2009)

- відокремлена аппозиція, що складається з двох або більше слів, у препозиції до власної назви, наприклад:

“The terrorist acts were carried out by two female terrorist bombers,” said Moscow’s mayor, Yuri M. Luzhkov. (The New York Times, March 29, 2010)

Mr. Kohl’s foreign minister, Hans-Dietrich Genscher, visiting the Kremlin as well, assured his Soviet counterpart, Eduard Shevardnadze, that “for us, it stands firm: NATO will not expand itself to the East.” (The New York Times, Nov. 29, 2009)

Last year, an independent U.K. auditing firm, Gaffney, Cline & Associates, carried out an audit of the country’s major South Yolotan-Osman field in western Turkmenistan, one year after it was discovered. (The Global Post, Nov. 28, 2009)

Whether it is the influence of foreign fighters, or the growing capability of the Taliban and another regional militant group, Hezb-e-Islami, Western officials say the insurgency in Kunduz has grown more sophisticated, mounting coordinated suicide car bombings and ambushes. (The New York Times, Nov. 26, 2009)

- невідокремлена однослівна аппозиція у препозиції до однорідних підметів, виражених власними назвами, наприклад:

Former advisers to Presidents George H. W. Bush, Bill Clinton and George W. Bush have transcended partisan differences in dismissing the Russian claim. (The New York Times, Nov. 29, 2009)

President Bill Clinton and President Boris Yeltsin agreed in 1998 to open a joint early warning center in Moscow, where Russian and American personnel would work side by side to detect missile launches and avoid misunderstandings that could lead to accidental war. (The New York Times, Nov. 13, 2009)

White House advisers said they expected the administration would do so in the coming weeks, as officials including Secretary of Defense Robert M. Gates and Secretary of State Hillary Rodham Clinton testify on Capitol Hill starting Wednesday. (The New York Times, Dec. 1, 2009)

- поєднання невідокремленої аппозиції у препозиції з відокремленою аппозицією у постпозиції до власної назви, наприклад:

“Setting a draw-down date before this surge has even begun is a mistake, and it sends a mixed message to both our friends and our enemies regarding our long-term commitment to success,” said Senator John Cornyn, Republican of Texas. (The New York Times, Dec. 1, 2009)

- поєднання відокремленої аппозиції у препозиції з відокремленою аппозицією у постпозиції до власної назви, наприклад:

Staff members for the Senate Foreign Relations Committee's Democratic majority prepared the report at the request of the chairman, Sen. John Kerry, Massachusetts Democrat, as President Obama prepares to boost U.S. troops in Afghanistan. (The Washington Times, Nov. 30, 2009)

- поєднання різних видів аппозиції (однослівна/з двох або більше слів, у препозиції/постпозиції, невідокремлена/відокремлена) в одному реченні, наприклад:

More pointedly, the report seeks to affix a measure of blame for the state of the war today on military leaders under President George W. Bush, specifically Donald H. Rumsfeld as defense secretary and his top military commander, Tommy Franks. (The Washington Times, Nov. 30, 2009)

- аппозитивні словосполучення, що знаходяться у гіперо-гіпонімічних відносинах, коли зазначаються рід і вид денотату, на позначення відношень «місто – штат», «місто – країна» (є типовими для першого абзацу/першого речення газетної статті), наприклад:

WEST POINT, N.Y. — President Obama announced Tuesday that he would speed 30,000 additional troops to Afghanistan in coming months, but he vowed to start bringing American forces home in the middle of 2011, saying the United States could not afford and should not have to shoulder an open-ended commitment. (The New York Times, Dec. 1, 2009)

MOSCOW – Russia is on track to far exceed its targets for reducing greenhouse-gas emissions under the Kyoto climate-change treaty, but its success could derail efforts to reach a new accord against global warming, according to officials and analysts following the negotiations. (The Washington Post, Nov. 30, 2009)

- appositive oblique – прийменникове словосполучення з прийменником *of*, що виражає відношення приналежності на позначення географічного розташування, наприклад:

Now, the Taliban have re-emerged with such force that during the presidential election in August, police officers were fending off attacks on the outskirts of the city of Kunduz, and militants were poised to overrun the center, officials said. (The New York Times, Nov. 26, 2009)

- «розірвана аппозиція» (Apposition + Proper name + of-Apposition), наприклад:

Former Chancellor Helmut Kohl of Germany released the papers of his office, which inspired the former Soviet leader Mikhail Gorbachev to publish many of his own. (The New York Times, Nov. 29, 2009)

Однак інформацію, виражену за допомогою аппозиції, не завжди можна вважати надлишковою, оскільки інформація, що є додатковою для автора газетної статті, може бути сприйнята як основна читачем, і навпаки, що відмічалось деякими дослідниками (напр, [5]). Це безпосередньо пов'язане з проблемами розуміння, інтерпретації й тлумачення тексту, а також з рівнем обізнаності й фонових знань, якими володіє читач/адресат.

Отже, проведений аналіз дає змоги дійти в и с н о в к у , що прикладка виступає одним з актуалізаторів гіперекспліцитності в газетному дискурсі та представлена встановленим набором формально-структурних моделей.

Перспективу дослідження вбачаємо в аналізі змістових і функціональних характеристик гіперексплікаційних моделей з аппозитивним компонентом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоусов В. Н. Краткая русская грамматика / Белоусов В. Н., Ковтунова И. И., Кручинина И. Н. и др. ; под ред. Н. Ю. Шведовой и В. В. Лопатина. – М. : Педагогическая книга, 2002. – 726 с.
2. Величко И. В. Приложение как явление номинационно-синтаксического семиозиса и его антропологические возможности в художественном тексте / И. В. Величко // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – 2008. – № 4. – С. 145-149.
3. Лекант П. А., Диброва Е. И., Касаткин Л. Л. и др. Современный русский язык / Лекант П. А., Диброва Е. И., Касаткин Л. Л. и др. ; под ред. Леканта П. А. – М. : Дрофа, 2002. – 560 с.
4. Скребнев Ю. М. Основы стилистики английского языка : [учебник для ин-тов и фак. иностр. яз.] / Скребнев Ю. М. – [2-е изд., испр.]. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – 221 с.
5. Торсуева И. Г. Интонация и смысл высказывания / Торсуева И. Г. – М. : Наука, 1979. – 112 с.
6. Merriam-Webster's Dictionary of English Usage. – [2nd ed.]. – Merriam-Webster, Inc., 1994. – 978 p.
7. Meyer Ch. F. Pseudo-titles in the Press Genre of Various Components of the International Corpus of English / Ch. F. Meyer // Using Corpora to Explore Linguistic Variation / [Reppen R., Fitzmaurice S. M., Biber D.]. – N.Y. : John Benjamins Publishing Co., 2002. – P. 147-166.
8. Quirk R. A Comprehensive Grammar of the English Language / Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. – London and New York : Longman, 1985. – 1779 p.
9. Wilon K. G. The Columbia Guide to Standard American English / Wilon K. G. – Columbia University Press, 1993. – 482 p.